

PRILOG UPOZNAVANJU POMORSKO-TRGOVINSKIH VEZA DALMACIJE I ISTRE U XVII. I XVIII. STOLJEĆU

Dr. Šime PERIČIĆ
Zadar
Zavod za povijesne znanosti
HAZU u Zadru
Obala kneza Trpimira 8

UDK 339.165 (497.5-3 Dalmacija : Istra) »16/17«
Izvorni znanstveni članak
Primljeno 1.veljače 1992.

U ovome radu autor iznosi više detalja o pomorsko-trgovinskim vezama Dalmacije i Istre u XVII. i XVIII. stoljeću. Radeći na istraživanju pomorske trgovine Dalmacije u XVIII. stoljeću, uporabom sačuvanih dozvola (licenze) izvoza i uvoza, on najprije prikazuje sporadične kontakte između ovih dvaju, onda mletačkih, posjeda u XVII, a potom one intenzivnije u XVIII. stoljeću. Te dozvole pokazuju, više ili manje, takve veze Makarske, srednjodalmatinskih otoka, Šibenika, Zadra, Paga i drugih mjesta s lukama Istre. Dalmacija je mletačkoj Istri prodavala većinu poljodjelskih proizvoda, u prvom redu vino, ocat, rakiju i stoku, te soljenu ribu i neke sirovine (katran, željezo), dok je ondje nabavljala uglavnom manje količine bijele soli. Neki istarski brodari-trgovci su u dalmatinskim lukama znali prodavati i kolonijalnu robu. Izvori ponekad kazuju vrst broda kojim su ti, istarski brodari prevozili tuđi i vlastiti teret: to su redom bili mali jedrenjaci, veličine od bracere do trabakula, namijenjeni isključivo maloj obalnoj plovidbi.

U nekoliko prethodnih radova bavili smo se istraživanjem pomorske trgovine nekih dalmatinskih luka i otoka tijekom XVIII. stoljeća, ukazujući pritom na njihove kontakte s onima mletačke Istre.¹ U međuvremenu smo otkrili da su te veze postojale i prije. Stoga ovdje želimo podastrijeti one podatke do kojih smo dosad došli, nadopunjujući tako već poznate činjenice. Naime, ovdje će biti najviše riječi o izvozu razne robe iz nekih dijelova mletačke Dalmacije, o uvozu istarske soli u nekim razdobljima XVIII. stoljeća, te o prodaji od strane istarskih brodara-trgovaca u dalmatinskim lukama. Sve ovo ipak treba shvatiti kao zaista djelomični prikaz tih aktivnosti, tim prije

¹ Šime PERIČIĆ, *Pomorska trgovina Makarske u XVIII. stoljeću*, Radovi Instituta za hrvatsku povijest, sv. 4, Zagreb 1973, 101-120; isti, *Prilog poznavanju brodarstva i pomorske trgovine šibenske regije u XVIII. stoljeću*, Radovi IHP, sv. 7, Zagreb 1975, 187-218; isti, *Proizvodnja i izvoz srednjodalmatinskih otoka u XVIII. stoljeću*, Radovi IHP, sv. 9, Zagreb 1976, 5-41; isti, *Pomorstvo otoka Paga krajem mletačke uprave*, Pomorski zbornik, knj. 13, Rijeka 1975, 305-315; isti, *Pomorska privreda trogirskog područja u XVIII. stoljeću*, Adriatica Maritima, sv. 2, Zadar 1978, 37-61; isti, *Trgovina i pomorstvo Zadra u XVIII. stoljeću: sanitarni kordon nekad i danas*, Zagreb 1978, 103-109.

što za sve luke nisu sačuvani odgovarajući dokumenti. No, i ovako objedinjeni, rezultati dosadašnjeg istraživanja bit će, nadamo se, prilog boljem upoznavanju ovih relacija u označenome razdoblju.

I.

Jamačno je i prije bilo pomorsko-trgovinskih veza između ovih dviju naših, onda pod mletačkim gospodstvom, primorskih pokrajina: one su potom nastavljene različitim intenzitetom, kako su to dozvoljavali ili, bolje rečeno, uvjetovali različiti čimbenici. Ovaj rad započet ćemo onim kako je to uslijedilo početkom XVII. stoljeća.

U razdobljima sušnih i nerodnih godina, obaljenoga pomorskoga prometa u Jadranu tijekom ratova, u većem dijelu Istre se iskazivala oskudica i opći porast cijena mnogih živežnih namirnica.² Jedan dio potreba za stokom za klanje odnosno za mesom, Istrani su tada namirivali kupnjom u Dalmaciji.³ Tako se zna da je upravo u to doba iz Novigrada kod Zadra na istarska odredišta izvažan stanovit broj sitne stoke i manja količina sirove, nečiste vune.⁴ Nije točno poznata provenijencija te stoke, ali se zna da su je ondje krcali istarski brodari. Naspram tome, 1620. pokrajinska je vlast Dalmacije i Boke kotorske izričito zabranila Istranima kupovinu žita od brodara Omiša, Budve i Perasta.⁵ Ne zna se točno zašto je tako postupila, ali se može pretpostaviti da se radilo o krijumčarenoj robi. Upravo tada bilježimo slučajeve da brodari Pirana u Zadru prodaju manje količine zemljanog posuđa i opeka, dok su neki drugi istarski brodari po Dalmaciji nudili raznu robu,⁶ najčešće neidentificiranu u izvoru.

Takva je aktivnost uvelike porasla po svršetku kandijskog rata. Naime, tada se iz spomenutog Novigrada u Istru otpremala nešto veća količina žita i živoga blaga u svrhu prehrane tamošnjega pučanstva, iz Zadra nešto žita, a iz Šibenika maslinovog ulja.⁷ I neki brodari iz Izole su tada znali svraćati na ove strane, obavljajući različite, u prvom redu trgovačke poslove.⁸ Pred početak morejskoga rata (1683) u Ninu je na brodove nepoznatih vlasnika krcana kljusad, telad i bravi, te nešto malo žita, namijenjeni potrebama Pirana.⁹ Krajem 1699. neki je brodar, uz prethodnu privolu vlasti u Zadru, sa srednjodalmatinskih otoka u Istru povezoao 100 barila vina.¹⁰ Zacijelo je sličnih slučajeva bilo više, a ovi, koje smo pronašli, zabilježeni su u službenim spisima. Ne smije se zanemariti činjenica da je upravo u ratno doba u Dalmaciji cvjetala potajna trgovina, napose ona stokom i žitom, najneophodnijim živežnim namirnicama.

2 Miroslav BERTOŠA, *La guerra degli Uscocchi e la rovina dell'economia Istriana*, Atti / Centro di ricerche storiche u Rovinju, vol. V, Rovinj 1974, 85.

3 Isto, 83-84.

4 Povijesni arhiv u Zadru (dalje: PAZd), Spisi generalnog providura (dalje: SGP) Antonia Civrana (1630-1632), knjiga jedina, l. 284; Alvisa Priulija (1639-1641), l. 186.

5 M. BERTOŠA, n. dj., 85-86.

6 PAZd, Spisi zadarskog kneza (dalje: SZK), Bertuzzija Civrana (1642-1643), knj. III, l. 133, 310.

7 PAZd, SGP, Zorzija Morosinija (1671-1673), knj. III, l. 351; Girolama Cornera (1680-1682), knj. II, l. 34, 44; SZK, Michiela Vizzamana (1697-1699), knjiga jedina, l. 226. Sredinom XVII. st. u Zadar se doselio zidar F. Capostone iz Rovinja (PAZd, Spisi zadarskih bilježnika (dalje: SZB) Zuane Braicicha (1643-1645), busta VII, sv. 83, l. 12). Zadarski trgovac Querin Querini tada je posuđivao novac i istarskim brodarima koji su ovamo dolazili (PAZd, SZK, Antonia Alvisa Marcella (1653-1655), knj. jedina, l. 38-42).

8 PAZd, SZB, Zuane Sorinija (1645-1650), b. I, sv. 2, l. 14-15.

9 PAZd, SGP, G. Cornera, knj. II, l. 34, 44, 47.

10 PAZd, SGP, Alviae Moceniga (1696-1702), knj. IV, l. 246.

II.

Relativno mirne prilike XVIII. stoljeća omogućavale su daleko veće prometanje brodova i roba na Jadranu, što se dakako, odrazilo i na dalmatinsko-istarske veze. Kako su se one tada odvijale, pokazat ćemo na primjerima Makarske, srednjodalmatinskih otoka, Trogira, Šibenika (Skradina), Zadra i Paga. Tim će redom slijediti i odnosni podaci.

1. Već od samoga početka XVIII. st. u Makarsku navraćaju brojni istarski brodari koji su najvećim dijelom prevozili ovdašnji teret po čitavom jadranskom bazenu, ali najviše u luke mletačke Istre i u Mletke. U Istru je odvožena stanovita količina soljene ribe, girica i srdela. Samo su ponekad količine bile nešto veće, značajnije. Tako je 22. veljače 1705. parun Piero Bratić onamo povezoao 14 barila girica; pet mjeseci potom je parun Zorzi Maković povezoao 80, a parun Zuane Terčić pak 120 barila soljenih srde-la. Budući da je dio ove robe bio oslobođen plaćanja svakoga nameta, može se pretpostaviti da je uživao poseban status ili je pak povezen u glavni grad Mletačke Republike,¹¹ koji je u tom smislu uvijek bio povlašten. Nadalje, parun Nikola Versaj-ković iz Jelse je 23. XI. 1723. u Istru povezoao 24 barila soljenih marida,¹² a parun Giacomo Filippo iz Pirana (2. I. 1725) svojom peotom 72 velike drvene posude razne soljene ribe, a usput još 100 kvarti pšenice na Kvarnerske otoke.¹³ Parun Nicolò Broni je 23. IX. 1732. u Makarskoj na svoj brod ukrcao 153 stara pšenice i povezoao ih u neku od istarskih luka.¹⁴ U rujnu 1735. je parun Zuane Capponi iz Rovinja, na račun šibenskoga trgovca i posjednika G. B. Galbianija, iz Makarske u Mletke povezoao odjednom 800 stara pšenice, dok je parun Marco Biondo iz Rovinja svojim trabakulom na isto odredište povezoao 600 stara žita.¹⁵ Slično se ponovilo početkom sljedeće godine: nai-me, 23. IV. je spomenuti parun Biondo iz Makarske u Istru povezoao, također za račun spomenutoga šibenskoga posjednika, 600 stara, a parun Antonio Capponi, svojim tra-bakulom, 750 stara žita.¹⁶ Malo zatim je parun Francesco Fachinetti iz Rovinja u nepoznatom smjeru povezoao 200 stara žita, dok je Rovinjanin Francesco Bagnolo u Mletke povezoao raznu robu nekih makarskih trgovaca.¹⁷

Sredinom XVIII. stoljeća istarski brodari postaju u Dalmaciji sve više nazočni. Tako je parun Dorigo Bennussich iz Rovinja, 17. X. 1751. dobio dozvolu da svojim brodom smije u mletačku Istru izvesti 480 stara žita, dok je riječki parun Andrija Ci-gančić svojim brodom na isto odredište povezoao 60 barila rakije.¹⁸ Sljedeće godine

11 PAZd, Arhiv Makarske (dalje: AM), svež. 8, Licenze, 1705-1707, l. 102, 107-108. Radi slabe čitljivosti izvora neka će prezimena vjerojatno biti krivo pročitana.

12 Isto, svež. 17, Licenze e Passaporti, l. 11.

13 PAZd, AM, svež. 17, l. 18. Makarska kvarta je iznosila 53,3 litre (Bruno UNGAROV, *Stare mjere u Dalmaciji*, Geodetski list, Zagreb 1951, br. 10-12, 230).

14 Isto, svež. 24, Libro di licenze, l. 13. U Makarskoj je star mjerio dvije kvarte (Š. PERIČIĆ, *Pomorska trgovina Makarske...*, n. dj., str. 103, bilj. 13).

15 Isto, svež. 27, Libro di licenze, l. 3, 4.

16 Isto, l. 12, 13.

17 Isto, l. 8. Lovranski parun Zorzi Peršić je 7. VIII. 1736. u mletačku Istru iz Makarske povezoao 77 barila soljene ribe i 2.000 libri nečiste vune, kupljene u Zagvozdu, a 18. VI. 1737. pak 90 barila octa i 400 oka vune; parun Z. Ivanović iz Stoliva povezoao je u to doba priličnu količinu sira i škodana.

18 PAZd, AM, svež. 45, Licenze, l. 2, 3.

(20. III) je parun Antonio Privileggi iz Rovinja svojom bracerom povezao 100 stara pšenice na Kvarnerske otoke. Malo zatim je parun Martin Battagiani u Istru povezao 348 stara raznog žita, a parun Domenico Bagnolo iz Rovinja 700 stara pšenice (sakupljene na račun desetine,¹⁹ dakle državne svojine). Krajem te godine je parun Zuane Cez (Zec?) za mletačku Istru odvezao 12 muljača soljenih cipala, plativši mletačkoj vlasti namet tridesetine.²⁰ Parun Bartolo Fabri iz Kopra je 7. XI. 1754. povezao u Kopar svojom bracerom 5 barila soljenih marida,²¹ a njegov mještatin, parun Nicolò Davanzo, svojim je pjelegom 1. XI. te godine u Zadar povezao 357 stara ječma.²² U listopadu 1756. je parun Giacomo Danelon iz Poreča svojim trabakulom, iz Makarske kući, odvezao 18 muljača soljenih cipala, 2 mjere meda i 300 libri suhih smokava, a parun Antonio Maraspin iz Rovinja 16 barila soljenih cipala, plativši prethodno uobičajenu tridesetinu.²³ Tada su i neki dalmatinski brodari vozili u Istru teret makarskih trgovaca. Tako je Bračanin parun Petar Dražić 3. XII. 1756. u Istru povezao 22 barila octa, 26 barila rakije i 378 oka smokava, a Višanin Ante Topić (14. II. 1757) po 30 barila vina, rakije i octa.²⁴ Iste godine, 27. VIII. parun Iseppo Fachinetti je iz Rovinja povezao kući, pjelegom, 300 kvarti pšenice, a parun Pietro Rocco, također iz Rovinja, svojom bracerom na Kvarnerske otoke 370 kvarti toga proizvoda.²⁵

Za nekoliko godina u građi nisu sačuvane dozvole. Sljedeći podaci odnose se na drugi dio sedmog desetljeća. Tako se zna da je 15. III. 1766. parun Francesco Spero iz Poreča svojim pjelegom iz Makarske u Istru povezao odjednom čak 200 barila rakije, a petnaest dana potom je rovinjski brodar Michiel Sponza (bracera) povezao na Kvarnerske otoke 200 kvarti pšenice.²⁶ Sredinom te godine je parun Nadal Locoj(!?) iz Rovinja povezao kući 100 ovčjih koža, a šest mjeseci poslije je parun Antonio Benussi iz Rovinja svojim pjelegom na Kvarnerske otoke povezao 600 kvarti pšenice.²⁷ Sljedeće godine su brodari Domenico i Rodolfo Rismondo, Gaetano Sponza, Mattia i Domenico Caffanari, Gregorio Malesti, A. Privileggi (bracera), svi iz Rovinja, po Dalmaciji i Kvarnerskim otocima razvozili makarsku robu. Neki su pak istarski brodari, kao parun Roco Strati(?) iz Kopra (pjeleg), D. Caffanari i Pietro Procedi iz Rovinja u matične luke odvozili rakiju i pšenicu, ali u vrlo malim količinama. Kasnijih godina neki su istarski brodari (A. Bortoli, D. Calizzi, A. Godena, D. Privileggi) makarsku robu razvozili po čitavome Jadranu. No, bilo je slučajeva da su dio te robe odvozili i u Istru, na povratku kući, nakon što su svoju robu prodali na privezu u makarskoj luci. Tako je parun D. Benussi 7. III. 1774. dobio dozvolu da u Makarskoj smije prodati 6 vreća riže nabavljene u Mlecima, a potom u glavni grad Republike prevesti 300 stara kukuruza.²⁸ Treba reći da su ovi brodari načelno u Makarskoj mogli slobodno prodavati svoju robu, bez naplate uobičajenih nameta.

19 Isto, I. 8, 9. Parun Matija Blažević iz Rijeke je u Istru nekoliko puta vozio vino.

20 Isto, I. 14.

21 Isto, svež. 49, Licenze e Patenti, I. 10.

22 Isto, svež. 50, Licenze, I. 1. Riječanin A. Blažević je u Istru tada povezao priličnu količinu vina, octa i rakije.

23 Isto, I. 6, 7. Miera, miara, migliaio = 1.000 libri; libra = 0,47 kg. Mletačko barilo je zapremalo 64,5 litre.

24 Isto, I. 8. Oka je težila 1,31 kg.

25 Isto, I. 9.

26 Isto, svež. 64, Libro de proclami e licenze, I. 7.

27 Isto, I. 20, 26.

28 PAZd, AM, svež. 85, Licenze, I. 9, 56, 67; svež. 91, Licenze, 1776.

Početkom 1775. parun P. Sponza povezao je u Istru 4 barila soljene ribe, dok su druga dvojica - D. Rismondo i M. Sponza odvozili žito, suhe smokve i drugu robu na Kvarnerske otoke.²⁹ Nadalje, parun D. Privileggi je 1776. povezao kući 20 1/2 barila rakije, a u Mletke veću količinu vina. Parun Mattia di Zara (Car) je 1777. u Istru povezao odjednom 300 stara pira. I nekoliko godina zatim istarski su brodari u matične luke iz Makarske odvozili razne prehrambene artikle. Tako je početkom 1781. onamo odjednom povezano 200 barila rakije i 50 barila octa, ovoga puta uz naplatu tridesetine.³⁰ U to doba su na makarsku obalu svojim brodovima pristajali rovinjski brodari Giusto Veggiani (bracera), Antonio Rocco (pjeleg), P. Sponza i Andrea Privileggi (bracera) koji su krcali raznu robu i odvozili je prema Istri i Mlecima. Sljedećih godina ovamo su svraćali još mnogi. Tako je Anzolo Davanzo iz Rovinja svojim pjelegom odjednom povezao 178 barila soljenih srdela, parun Francesco Sbissà iz Rovinja je kući povezao priličnu količinu soljene ribe i suhih smokava, parun Martin Blesić (pjeleg) i F. Bortoli suhe smokve, a parun Fiorin Caenazzo iz Rovinja (bracera) med i kože. Parun F. Bartoli je 6. X. 1786. iz Makarske u Mletke odjednom povezao čak 26.125 libri suhih smokava; neki su u Makarskoj prodavali stanovitu količinu riže, prethodno kupljene u Mlecima.³¹ Godine 1788, parun D. Rismondo u Makarskoj je ukrcao žito namijenjeno Kvarnerskim otocima, a parun Matteo Ghirin (Ghira) iz Rovinja je u Istru povezao 1.978 oka nečiste vune; parun F. Davanzo je kući povezao 280 oka žutoga voska i 750 oka staroga željeza. Neki drugi istarski brodari - Domenico i Giacomo Maraspin, Pietro Larosin, Matteo Rismondo, Anzolo Davanzo - krcali su ovdje raznu robu, najviše suhe smokve (7.000 i 8.000 libri), soljeno meso, ocat i soljenu ribu, i odvozili je u luke sjevernoga Jadrana.³² I naredne je godine bilo slično. Tada su ovdašnji teret prevozili paruni Matteo Benole, Lorenzo Giotto, Domenico Medelin, A. Benussi, P. Veggiani i Bartul Blesić, redom Rovinjci. Parun Matteo Bartolli je 1790. svojim pjelegom povezao velik teret žita u Mletke. Pored već spomenutih tada su makarsku robu vozili još rovinjski brodari Antonio Rismondo, Bortolo Zuanelli, F. Bartolli, Lorenzo Rocco i R. Bragon. Oni su u prvome redu iz Makarske odvozili maslinovo ulje na razna odredišta sjevernog Jadrana.³³ Parun Lunardo Sbissà je svibnja 1792. u Makarsku dovezao stanovitu količinu korama, konopa, stakla i riže, dakako radi prodaje, da bi potom odatle u Istru povezao 4 barila maslinova ulja. Sljedećih godina nekoliko je istarskih brodara (B. Blesić, D. Maraspin, M. Bartolli, A. Rocco, M. Benussi, G. Sponza) u Makarskoj nudilo sličnu robu, ponekad i u većoj količini (riža iz Mletaka); osim navedene robe znali su dovoziti nešto bakalara, sapuna i stupe. Na povratku kući odvozili su žito, maslinovo ulje, suhe smokve i soljenu ribu. Jedan dio toga tereta bio je namijenjen Mlecima. Navest ćemo jedino slučaj kada je odjednom u Istru povezana čak 91 veća posuda soljene ribe,³⁴ mada je manjih pošiljki bilo više.

²⁹ Isto, l. 27, 29-30, 34. Jedan od članova obitelji Rismondo ostao je u Makarskoj i poslije utemeljio poznatu pomorsku tvrtku (Gašpar BUJAS, *Makarska ljetopis od god. 1773. do 1794*, Starine JAZU, knj. 47, Zagreb 1957, str. 353, bilj. 220).

³⁰ Isto, svež. 101, Licenze, sequestri... 1781; svež. 107, Licenze.

³¹ Isto, svež. 116, Licenze, 1784.

³² Isto, svež. 122, Licenze, 1788.

³³ Isto, svež. 124, Licenze, 1790. Parun Domenico Maraspin je odavde u Kotor vozio, začudo, onu robu koju su kupovali bokeljski trgovci (Isto, Processi civili).

³⁴ Isto, svež. 130, Registro licenze, l. 4-5, 11, 18-20, 30, 32, 40-41.

Kako su se kretale količine izvoza robe iz Makarske u mletačku Istru tijekom čitavog XVIII. stoljeća zorno pokazuje sljedeća tabela:³⁵

Godina	Žito stara	Soljena riba barila	Vino barila	Ocat barila	Rakija barila	Smokve mjera	Kože komada
1707.		134					
1728.		18					
1736.	1.350						
1752.	1.048	10	120		27		
1753.		60					
1756.		30	100	102	40	15	
1757.	470		30	30	30		
1767.					283	10	300
1768.	150		207	5	222		
1769.			210	50	200	14	
1772.	178	4			246		
1773.	160		50		60	5	
1774.	385	4			472		
1775.	800				23	10	
1781.				50	250		
1785.		40				41	920
1786.	100	50			151	45	576
1787.	1.000	9	666	272	560	62	514
1788.	64	109		100	141	42	120
1789.	48		35			32	
1791.		132				28	
1793.		767					

Premda izvori ne pružaju potpuni uvid u onodobni izvoz, ove brojke svejedno pokazuju stalnost otpremanja žita, soljene ribe i rakije, a nestalnost izvoza sve druge robe. Može se također zamijetiti da su žito i soljena riba tamo odvoženi tijekom čitavog XVIII. stoljeća, a vino, ocat, rakija i smokve tek od njegove sredine. Značajnija količina žita je izvezena 1736, 1752. i 1787. g. Vino je u većoj količini izvezeno jedino 1787. g.; posebno začuđuje količina izvoza rakije 1774. i 1787, te soljene ribe 1793. g. Radilo se doista o velikim količinama tih artikala. Da su kojim slučajem sačuvani svi izvori, zasigurno bi ova slika bila daleko jasnija.

³⁵ Š. PERIČIĆ, *Pomorska trgovina Makarske...*, n. dj., Prilog 5.

III.

Srednjodalmatinski otoci su tijekom XVIII. st. dio svojih proizvodnih viškova izvozili i u luke mletačke Istre. Dakako, to se najviše odnosi na poljodjelske proizvode, ali i na neke druge, kao soljenu ribu, sirove kože i drugo.

Naime, Hvar i Vis su u Istru tada izvozili stanovitu količinu vina, godišnje po nekoliko stotina barila. Slično je bilo s rakijom i octom, čije su količine samo ponekad dostizale stotinjak barila godišnje.³⁶ Krajem stoljeća ti su otoci počeli u Istru izvoziti prilične količine soljene ribe, najviše u Pulu: to je bilo u skladu s uspjehom ribolova tih otoka. Samo je krajem 1792. tamo otpremljeno 99 muljača soljenih srdela, a sljedeće godine još više.³⁷ To pokazuju tek rijetko sačuvani izvori. Nadalje, korčulansko vino je u prvoj polovini XVIII. stoljeća u Istru izvoženo u malim, gotovo neznatnim količinama. Poslije je izvoz protegnut na rakiju, ocat, maslinovo ulje i soljenu ribu, ali uvijek u skromnom obimu. Začudo, 1766. g. zabilježen je izvoz, također u Istru, manje količine ječma i kukuruza;³⁸ zacijelo se tu radilo o viškovima javne žitnice u Korčuli.

No, najintenzivnije trgovinske odnose s istarskim lukama je u to doba održavao otok Brač. Sačuvani izvori kazuju da je 1740. g. sa Brača izvezeno 20 vreća borove kore za potrebe ribolova, jamačno onog rovinjskih ribara.³⁹ Tek od sredine stoljeća ti odnosi bivaju intenzivirani. Otada u bračke luke prispjevaju istarski brodari radi nabave vina, ali njega na istarska odredišta voze i domaći, brački brodari. Ponekad su te količine bile doista zamašne: najveća je zabilježena 1767. godine, čak 13.392 barila, više negoli je te godine sa Brača izvezeno na sva ostala odredišta.⁴⁰ Bilo je slučajeva da odavde u Istru bude upućeno odjednom 760 barila vina.⁴¹ Najviše su ga krcali rovinjski brodari. Osim vina tamo je odvožena još i manja količina rakije i octa. Samo povremeno su one bivale nešto značajnije: tako je 1768. odjednom povezeno 138, a 1788. pak 300 barila octa, dok je nešto veći izvoz rakije uslijedio jedino 1772, odnosno 1778/1779. godine.⁴² Tijekom čitavoga ovoga stoljeća otok Brač je u mletačku Istru izvezio i nešto sušenih smokava, a na njegovu kraju i višanja-maraski. Kako je izgledao tadašnji izvoz Brača u Istru najbolje pokazuje tabela, sačinjena dijelom od sporadičnih, a dijelom od ukupnih godišnjih količina.⁴³

36 Š. PERIČIĆ, *Proizvodnja i izvoz...*, n. dj., str. 25.

37 PAZd, Arhiv Hvara, kut. 26, Licenze, l. 22.

38 Š. PERIČIĆ, *Proizvodnja i izvoz...*, n. dj., str. 33.

39 PAZd, Arhiv Brača (dalje AB), kut. 78, sv. 103, l. 4.

40 Š. PERIČIĆ, *Proizvodnja i izvoz...*, n. dj., str. 20.

41 Isto, 21.

42 PAZd, AB, kut. 149, Licenze, l. 53-59, 77, 80.

43 Š. PERIČIĆ, *Proizvodnja i izvoz...*, n. dj., str. 21 (tab. 10).

Godina	Vino barila	Ocat barila	Rakija barila	Suhe smokve libri	Maraske libri
1746.	905			13.000	
1747.		15		16.000	
1767.	13.392	168	166	4.100	
1768.	7.524	222	173	1.400	
1769.	4.806	120	77	800	
1770.	4.810	111	12		
1771.	635		53		
1772.	2.312	4	580	3.900	
1773.	4.147	20	259		
1774.	50		126	1.800	
1778.	4.004		382	15.500	
1779.	1.651	146	412	26.200	
1780.	970		50	55.000	
1781.	2.403		55		
1782.	1.837	30	20	2.000	
1783.	650			5.500	8.000
1784.	365			5.000	
1788.	3.912	476	79	5.000	14.000
1789.	670	133	95	13.000	9.000
1790.	816	115	10	1.700	10.000
1791.	1.874	25	151	34.000	1.000
1792.	703	45		6.000	11.000
1794.	516			19.000	16.000

Ona pokazuje doista obilat izvoz suhih smokava 1779/1780. i 1791, te maraski 1794. godine. Zacijelo su slične količine svih ovih poljodjelskih proizvoda tamo odlazile i onih godina za koje nisu sačuvani spisi. Treba također istaći da su još neki brački poljodjelski proizvodi, maslinovo ulje, crne masline, vinski talog, bajame, sir, svježe meso, vuna i kože, tamo nalazili plasman, ali u malim količinama,⁴⁴ koje ne zaslužuju posebno navođenje. Ipak, spomenut ćemo da je 1746. g. s Brača u Istru izvezeno odjednom 7.000 libri sira,⁴⁵ da je ponekad bila izvezena stanovita količina kozjih ko-

⁴⁴ PAZd, AB, kut. 158, sv. 13, l. 9; kut. 178, sv. 20, l. 6.

⁴⁵ Isto, kut. 89, sv. 11, l. 21.

ža,⁴⁶ kvalitetnog kamena (milo),⁴⁷ bajama⁴⁸ i soljene ribe.⁴⁹ Najveći dio toga tereta vozili su domaći, a manji istarski brodari. Tako je sredinom 1788. parun Antun Koli-bić odjednom odavle u Istru povezo 500 barila vina i 300 barila octa.⁵⁰ K tome, ove su bračke proizvode po čitavoj Dalmaciji znali razvoziti neki riječki i istarski brodari.

IV.

Od samoga početka XVIII. st. u istarske se luke iz Trogira izvozila razna roba. Sačuvani izvori kazuju da se radilo o manjim količinama soljene ribe, drva za loženje, suhih smokava, rogača, žita, maslinova ulja i drugog. Jedino je izvoz smokava ponekad poprimao nešto veći obim, i to tek od sredine stoljeća.

Kakva je bila dinamika ovdašnjeg izvoza u Istru tijekom čitavog stoljeća pokazuje tabela sačinjena od ulomačkih podataka krnjih dozvola izvoza:⁵¹

Godina	Smokve libre	Sitna stoka komada	Krupna stoka komada	Maslinovo ulje barila	Soljena riba barila
1740.	26.400				79
1741.	18.000			18	41
1742.	27.000				16
1746.	57.000		12	5	8
1747.	12.000	40		5	32
1749.		17	16		26
1752.	30.000			16	
1753.	40.000	145	20		20
1754.	33.000	310	93	4	
1767.	35.000	110			
1769.	76.600	578	125		
1770.	72.000	120	127		

Iz ovoga se vidi da se iz Trogira u Istru tada izvozila prilična količina suhih smokava, te manji broj sitne i krupne stoke: samo su ponekad (1769) količine bile zamašnije. Ta stoka bila je najvećim dijelom domaće, a manjim bosanske provenijencije. Bilo je pak slučajeva da je ona tamo odašiljana potajno, vazda namijenjena prehrani pučanstva istarskih primorskih gradova. Količina izvezenoga vina, drveta za

⁴⁶ Isto, kut. 158, sv. 3, l. 9.

⁴⁷ Isto, kut. 178, sv. 20, l. 6.

⁴⁸ Isto, kut. 181, sv. 27, l. 10.

⁴⁹ Isto, kut. 158, sv. 13, l. 9.

⁵⁰ Isto, kut. 178, sv. 20, l. 20.

⁵¹ Š. PERIČIĆ, *Pomorska privreda trogirskog...*, n. dj., 51.

loženje i nekih drugih artikala ne zaslužuje posebnu pozornost, ali treba znati da su ipak prometani. To isto vrijedi i za sirove kože i za grubo seljačko sukno.

V.

Sačuvani izvori pokazuju da je u XVIII. st. mletačka Istra bila srazmjerno velik potrošač mnogih proizvoda i robe šibenske regije. No bilo je, kako će se vidjeti, i slučajeva da su istarski brodari-trgovci ovdje prodavali svoju ili u Mlecima nabavljenu kolonijalnu robu. Te je relacije moguće koliko toliko uredno pratiti, nažalost, tek od četvrtog desetljeća toga stoljeća.

Tako se zna da je 1732. iz Skradina u mletačku Istru povezano čak nekoliko tisuća kvarti pšenice i ječma. Kao jedan od prijevoznika toga tereta spominje se već znani nam Anzolo Biondo iz Rovinja, vlasnik trabakula. Početkom sljedeće godine rovinjski su paruni Nicolò Sponza i Gabriele Bartolli iz šibenske javne žitnice u Rovinj i Poreč odvezli preko 500 stara raznoga žita, sakupljenoga na račun desetine, dok je trogirski brodar T. Kalebota u Istru povezo stanovitu količinu žita i katrana. Godinu dana potom su brodari Carlo de Felici, Pietro Dionisio i Zuanne Benussi, uz prethodnu dozvolu gen. providura Zorza Grimanija, u istarske luke povezli preko 800 stara raznog žita,⁵² namijenjenog ishrani tamošnjega pučanstva.

Nešto mlađi izvori sadrže podatke za godine 1736-1738. U njima se navode ime-
na mnogih istarskih brodara koji su prispijevali u šibensku i skradinsku luku. Nabrojiti ćemo one za koje smo utvrdili točnu provenijenciju. Spominju se dakle istarski brodari Rocco i Domenico de Vescovi (jamačno iz Pule), Nicolò Sponza (trabakul), Pietro Bonvestio, Vicko Franović, Costantino Costantini (trabakul), Z. Fachinetti i drugi, koji su ovdje krcali i u matične luke odvozili veće količine žita, a manje vina i drugog. Osim njih su dio toga tereta vozili Trogiranin Zuane Medonica i Lovranac Luka Priskić.⁵³ Ponekad su krcane doista velike količine žita namijenjenog Kvarnerskim otocima, mletačkoj Istri i Mlecima. Istodobno su paruni Gaetano i Zuanne Bergami, te Zuanne Madona upravo iz Šibenika u Istru odvozili stanovitu količinu slanah, crnih maslina, dok je parun Julio Vicino u Zlarinu ukrcao za to odredište 20 barila soljene ribe.⁵⁴ Sljedeće je godine iz šibenskoga područja u istarske luke povezana pozamašna količina žita, te nešto malo nečiste vune, sirovoga željeza i katrana.⁵⁵ Manje količine maslinova ulja izvožene su jedino u nazočnosti seoskih glavara, ako se taj čin zbivao izvan gradske luke. Tako se zna da je samo u dva navrata povezano 40 barila toga proizvoda.⁵⁶ Parun Antun Zlodre je (16. VI) također u Istru povezo 88 karova drva od škodana, dok je parun Franović (25. VI) na svoj brod nakrcao 550 libri slanoga sira, jamačno domaće provenijencije.⁵⁷ Godine 1738. navodi se da su istarski brodari, V. Romano, Pietro Beneton i drugi, u Šibeniku krcali prilične količine žita, kojima su odredišta bile matične luke.⁵⁸ Zacijelo se nije radilo jedino o tome teretu; neke indici-

52 PAZd, Arhiv Šibenika (dalje AŠ), svež. 74, Licenze, poz. 1732-1734.

53 Isto, svež. 91, Licenze, l. 1, 2, 6.

54 Isto, l. 3, 4.

55 Isto, l. 5, 6.

56 Isto, l. 4, 7.

57 Isto, l. 5, 6.

58 Isto, svež. 107, poz. 1738.

je ukazuju da je bilo istarskih brodara koji su ovdje krcali i drugu robu, koju su razvozili po sjevernome Jadranu i tako stjecali priličnu zaradu.

Četrdesetih godina XVIII. st. iz Pirana je u Šibenik i Split dovožena prilična količina bijele morske soli, potrebne u svrhu soljenja viškova ulovljene ribe. Nju su, začudo, prevozili brodari Premude, Silbe i Lošinja Malog.⁵⁹ Naspram toga iz Šibenika i Skradina domaći i istarski brodari (A. Miagostovich, Steffano Vidalli, Iseppo Fontana, F. Albani, N. Bagnolo, Michiel Madelera, Matteo Sponza, N. Davanzo, Z. Bergamo, Zorzi Bačić, Pietro Bernestro, Basseggio Roncali) odvoze u Mletačku Istru doista velike količine žita razne vrste.⁶⁰ Samo je parun Mattio Felena 4. I. 1745. tamo odjednom povezao 2.100 stara raznoga žita, a Iseppo Fontana 1.600 kvarti: ono je najvećim dijelom odvoženo u Rovinj, jamačno za potrebe tamošnje javne žitnice.⁶¹ U to je doba zabilježen odvoz i manje količine octa upravo u tom smjeru.⁶² U rujnu 1746. dva su brodara - A. Miagostovich i Pavao Krilović (trabakul) iz obližnje Rogoznice u Istru povezali 6.500 libri sušenih smokava.⁶³ Dakako, bilo je još sličnih slučajeva, ali se u njima radilo o beznačajnim količinama robe, pa ih stoga i nije potrebno navoditi.

Nisu sačuvane šibenske izvozne dozvole iz sredine XVIII. st. nego tek one iz 1760. godine. Iz njih doznajemo da je početkom te godine parun Pietro Vidotto iz Rovinja u Skradinu na svoju braceru ukrcao 500 kvarti pšenice, a parun N. Sponza 450 kvarti istoga tereta u Šibeniku, što je sve bilo namijenjeno potrebama javne žitnice u Rovinju. Parun B. Bernardis(?) iz Rovinja tada je u Skradinu ukrcao malu količinu katrana.⁶⁴ Neki istarski brodari (M. Sponza, Z. Benussi, A. Rocco) u Šibeniku ili na susjednim otocima krcaju na svoje brodove manju količinu pšenice i soljene ribe; jedan dio toga tereta bio je namijenjen Istri, a drugi pučanstvu Kvarnerskih otoka.⁶⁵ Bilo je tada i onih istarskih brodara koji su se bavili nedozvoljenim poslovima: naime, početkom 1765. u Šibenik je stigao zahtjev Magistrata sopra ogli u Mlecima da parun Pietro Benussi bude uhićen kada prispije u neku od dalmatinskih luka.⁶⁶ Početkom sljedeće godine, parun Domenico Benussi u Šibeniku je ukrcao 3.000 oka željeza i 30 komada ovčjih koža, plativši tridesetinu. Parun Nadalin Quintanale upravo je tada u Istru povezao 400 kastrata kao pripomoć tamošnjem pučanstvu jer je vladala oskudica. Nadalje, parun P. Moković, vjerovatno iz Rijeke, malo je zatim u Istru povezao odjednom 145 barila vina, 200 oka starog željeza i 400 libri katrana.⁶⁷ Istodobno su neki koparski brodari, te parun A. Rismondo iz Rovinja u Istru odvozili znatne količine žita, a brodari Antonio da Zara, S. i A. Rocco, te Marko Perković iz Rovinja raznu robu na Kvarnerske otoke i u Mletke.⁶⁸

Godine 1769. mnogi istarski brodari (D. Sponza, M. Rocco, Lorenzo Podechi, P. Benussi, M. Blesić, Z. M. Malussa, Alessandro Bratić(?), G. i D. Danelon) u Šibeniku

⁵⁹ Isto, svež. 92, l. 11; svež. 98, poz. 1746.

⁶⁰ Isto, svež. 92, poz. 1746, l. 33, 41-43, 48-49, 92; svež. 98, l. 33, 41.

⁶¹ Isto, svež. 98, l. 41. Generalni providur Dalmacije A. Vendramin još je 28. IX. 1743. dozvolio Šibeniku zamjenu žita za istarsku sol (PAZd, SGP, Andrea Vendramina (1743-1745), knj. jed., l. 1).

⁶² PAZd, AŠ, svež. 98, l. 70, 117.

⁶³ Isto, l. 117.

⁶⁴ Isto, svež. 92, l. 1; svež. 108, l. 1, 2.

⁶⁵ Isto, svež. 108, poz. 1766, l. 1-2, 4, 10. Pri dolasku u Šibenik istarski su brodari znali dovoziti i prodavati bakalar, crveni luk i neku drugu robu (Isto, l. 37).

⁶⁶ Isto, svež. 72, poz. 1765, l. 11.

⁶⁷ Isto, svež. 99, Licenze, l. 26; svež. 106, poz. 1766, l. 18, 23, 24.

⁶⁸ Isto, l. 30, 33.

krcaju žito, katran, staro željezo, maslinovo ulje, mošt i ocat i odvoze ih u matične luke.⁶⁹ Količine su samo rijetko bile nešto značajnije. Potrebno je naglasiti da je tada u Istru povezano preko 13.000 stara raznog žita,⁷⁰ koje nije bilo samo domaće provenijencije, nego zacijelo barem dijelom pridošlo iz Bosne. Neki su istarski brodari pak u Tijesnom krcali manje količine vina, rakije i suhih smokava i sve to odvozili kući, valjda za potrebe svojih obitelji. Sljedećih godina, ti su brodari bili izuzetno prisutni u šibenskoj regiji. Neki od spomenutih su u Skradinu krcali stanovitu količinu katrana, smole i sirova željeza, sirovina potrebnih tamošnjoj preradi. U Šibeniku su pak ukrcavali žito i neku drugu robu. Treba spomenuti da je jedan brodar iz Rovinja odjednom povezo čak 1.000 stara žita i 30 barila uljnoga taloga (morge), da je parun Carlo Fontana u Istru povezo 9.030 libri katrana, parun F. Maraspin 600 stara kukuruza i 1.300 libri katrana, a parun Iseppo Brieti(?) iz Rovinja 5.385 oka vune i 35 bačava katrana.⁷¹ Tada su neki od njih (npr. Vincenzo Richiardi iz Pirana) u Zlarinu i Priviću kupovali manje količine soljene ribe, a na Murteru nešto maslinova ulja i slanih maslina (Biaggio Vidotto). Čini se da je upravo u to doba u Istri bila nestašica maslinova ulja. Naime, rovinjski je načelnik 24. XI. 1772. zamolio gen. providura Dalmacije u Zadru neka dozvoli izvoz 20 barila maslinova ulja za potrebe tamošnjeg pučanstva; poradi slabog uroda maslina u Pokrajini dozvoljen je izvoz samo 15 barila. Taj teret je onamo povezo parun Domenico Rocco.⁷² No, unatoč takvoj ocjeni, taj se proizvod svejedno izvezio sljedećih mjeseci. Tako je parun Dario Sbissà svojom bracerom povezo u Rab 40 barila ulja, dok su paruni A. i D. Rocco, te L. Benussi manje količine toga proizvoda odvozili u Mletke.⁷³ Treba istaći da je mletački Senat krajem 1773. dozvolio slobodan izvoz stranog žita na svoju Terafermu i u Istru,⁷⁴ što je uvelike utjecalo na daljnju kupovinu toga proizvoda u Šibeniku i Skradinu i na njegov odvoz u tamošnje luke.

Nažalost, za zadnju četvrtinu XVIII. st. nisu sačuvani ovakvi podaci. Istina, postoje tek rijetke vijesti o takvoj djelatnosti u drugim vrstama spisa. Tako se zna da je parun Matteo Rocco 11. IV. 1783. svojim pjelegom iz Šibenika u Mletke povezo 60 barila maslinova ulja, kojega je vlasnik bio konte Giacinto Soppe Papali. U slučaju brodoloma ili na drugi način stradalog tereta brodar je bio dužan trgovcu na račun odštete isplatiti 720 lira, odnosno 12 lira po jednom barilu.⁷⁵ To je jedini podatak takve vrste koji smo pronašli u dozvolama. Godine 1787. zabilježen je odvoz stanovitoga broja teladi iz Šibenika u mletačku Istru,⁷⁶ što je bilo moguće samo uz privolu generalnog providura u Zadru. U ljeto prevratne 1797. godine, parun Pietro Rossignoli je u Istru povezo 5 barila maslinova ulja i 150 brava, parun Matteo Rossini 4.500 libri katrana, a parun Mate Tabulov iz Zlarina 9.324 libre katrana i 5 barila ulja. Rovinjski

⁶⁹ Isto, svež. 116, poz. 1769, l. 10, 11, 13, 14, 24, 29, 34. Parun S. Responda iz Rovinja je na brodu u šibenskoj luci prodavao jabuke (Isto, l. 16). Parun Nikola Kazanović je 22. VII. 1769. iz Šibenika u Kotor povezo 612 kvarti raznog žita (Isto, svež. 102, Licenze, l. 19).

⁷⁰ Š. PERIČIĆ, *Prilog upoznavanju brodarstva...*, n. dj., str. 198.

⁷¹ PAZd, AŠ, svež. 96, poz. 1770; svež. 97, poz. 1771; svež. 116, poz. 1771, l. 38, 39, 42.

⁷² Isto, svež. 99, poz. 1772. Parun B. Vidotto je tada u Šibeniku prodavao platno (Isto, svež. 102, Licenze, l. 20-21).

⁷³ Isto, svež. 116, poz. 1771, l. 37, 40; svež. 99, poz. 1772, l. 1, 20.

⁷⁴ Isto, svež. 82, poz. 1772-1773.

⁷⁵ Isto, svež. 96, poz. 1783, l. 13.

⁷⁶ PAZd, Spisi šibenskog bilježnika Giovannija Mixture (1786-1789), svež. X, l. 98.

parun A. Devescovi je »za Dalmaciju« povezo 16 barila ulja, dok je parun C. Giova u šibenskoj luci prodavao rižu i čelik (azale).⁷⁷ Također treba navesti činjenicu da su upravo tada neki rovinjski brodari bili uvelike zaposleni prijevozom žita što ga je Republika iz Mletaka povremeno slala u Dalmaciju, u prilikama velike oskudice živežnih namirnica.⁷⁸ Poznato je da su oni jedan dio toga žita dovozili upravo u Šibenik, odakle je ono dostavljano u šibensko zaleđe, gdje je uvijek bilo onih kojima je bilo neophodno.

VI.

Dozvole izvoza što ih je izdavao paški knez sačuvane su jedino iz razdoblja kraja mletačke uprave, pa tek otada možemo pratiti trgovačke odnose Paga s mletačkom Istrom. Nažalost, ni one nisu kompletne.

Iz njih doznajemo da su neki paški poljodjelski proizvodi tada izvoženi upravo tamo, jer je Istra njima doista oskudijevala. Taj teret su vozili domaći ili rovinjski brodari. Najviše se radilo o vinu, rakiji i nečistoj vuni. Samo je u dvogodištu 1772-1773. iz Paga u Istru otpremljeno 347 barila rakije, te nešto vina, soljene ribe i vune.⁷⁹ Nadalje, u jesen 1785, jedan je rovinjski brodar-trgovac ovdje prodavao maslinovo ulje, jamačno prethodno nabavljeno negdje u Dalmaciji. Tri godine potom (1788) neki je paški brodar u Istru odjednom povezo 600 barila vina i 300 kalatara nečiste vune.⁸⁰ Sljedeće, 1789. godine, vlasnici mreža-potegača iz Paga tamo su prodali 174 barila posoljene ribe. Te godine je parun Bastian Sbissà dovezo, valjda iz pokrajine, »na uporabu i pomoć« gradu Pagu 50 barila maslinova ulja, a malo zatim njegov prezime-njak Nicolò 80 barila ulja za potrebe fontika u Pagu. Bilo je istarskih brodara-trgovaca koji su ovdje tada prodavali neku robu, najviše bakalar i rižu.⁸¹ Uskoro je zabilježena otprema oko 23.000 libri nečiste vune i stotinjak barila razne soljene ribe baš u istarske luke. Samo je paški trgovac Stjepan Gržanić 22. VII. 1790. brodom paruna Zuanne Cozzoala u Rovinj otpremio 25 barila soljenih srdela.⁸² U dvogodištu 1792/1793, iz Paga je u Istru, koliko se može vidjeti iz izvora, izvezeno 55 barila soljene ribe, 340 barila vina, 73 barila rakije, 7 barila domaćeg meda, 80 ovaca i 194 ovčje kože.⁸³ Posebnu zanimljivost predstavlja činjenica da je 1795. iz Paga u Istru, u nekoliko navrata, povezeno čak 917 barila rakije,⁸⁴ više negoli je iznosila ova-
dašnja njena godišnja proizvodnja.

Iz navedenih podataka može se zaključiti da je Pag u to doba u Istru izvezio u prvom redu neke živežne namirnice i sirovine stočnoga podrijetla, a da su tamošnji brodari-trgovci u matičnu luku dovozili na prodaju dalmatinsko ulje i neke prehrambene artikle (riža, bakalar) što su ih nabavljali prilikom svoga boravka u Mlecima.

⁷⁷ PAZd, AŠ, svež. 108, poz. 1797.

⁷⁸ Državni arhiv u Veneciji (Archivio di Stato), Provveditori alle biave, svež. 83, l. 9, 11, 13.

⁷⁹ Š. PERIČIĆ, *Pomorsvo otoka Paga...*, n. dj., str. 309-310.

⁸⁰ Isto, 309; 313, bilj. 48.

⁸¹ Isto, 310.

⁸² AZd, Arhiv Paga, kut. 4, Licenze, l. 4; kut. 5, sv. 5, l. 5.

⁸³ Isto, kut. 2, Licenze, l. 10-13, 18-20; kut. 5, sv. 5, l. 5.

⁸⁴ Isto, kut. 4, Licenze, l. 13-14; kut. 5, Licenze, 13, 15.

⁸⁵ Isto, kut. 6, Licenze, l. 10-12.

VII.

Pored navedenih mjesta i druga su mjesta u Dalmaciji tada održavala pomorsko-trgovačke veze s mletačkom Istrom. Početkom XVIII. st. zadarski je knez Zorzi Salamoni imao poslovnih kontakata s rovinjskim parunom Iseppom Fachinetijem. On je brodaru posuđivao novac a ovaj mu ga nije uredno vraćao, pa je radi toga došlo do sudskoga spora.⁸⁶ Nekako baš u to doba, 1709, parun Zuane Basilisco iz Rovinja je prodao zadarskim trgovcima Francescu Desideratiju i G. B. Fariju (iz Mletaka) 2/3 vlasništva svoga fregadona, zajedno s njegovom opremom i opskrbom, za 882 dukata.⁸⁷

Među prijevoznicima stoke iz Zadra u Mletke u to doba (1711) nalaze se Gregorio, Simeon i Antonio Bortoli koji su samo jedne godine obavili nekoliko vožnji, što im je jamačno donijelo priličnu dobit.⁸⁸ Držimo da su oni prije Istrani nego Silbljani, kako neki drže.

Da ne bi plaćali uobičajeni namet kojemu je podlijegao izvoz živoga blaga, u četvrtom desetljeću su mnogi brodari pribjegavali potajnom krcanju: na zadarskom je području takva praksa upravo cvjetala. Umjesto odvoženja u Mletke, veliki broj stoke za klanje je usmjeravan u nepoznatom pravcu, najviše u luke Papinske države. U toj nezakonitoj trgovini naročito se isticao trgovac Antonio Benussi iz Rovinja.⁸⁹ Nekoliko je brodara iz Kopra, Pirana, Rovinja i Lovrana tada održavalo žive veze sa Zadrom. Tako je 13. V. 1737. parun Baseggio Roncalli iz Kopra povezao iz Zadra u Kopar 30 barila maslinova ulja, dok su dva istarska brodarka - Francesco Scipizza (Scipica) i B. Roncalli u Zadar dovezli raznu trgovačku robu: željezariju, stolove i uređene kože. Prije iskrcaja robe morali su kod generalnog providura pokazati dostavnice robe, jer se sumnjalo da se radi o potajnoj prodaji. Međutim, dokazalo se da je u ovom slučaju sumnja bila neutemeljena i neumjesna.⁹⁰ Piranski brodari Silvestro Polonio (trabakul) i Antonio Rossignol su 20. IX. iste godine iz Zadra u Mletke povezli 30 odnosno 20 barila maslinova ulja.⁹¹ Nekako u to vrijeme, parun Vincenzo Romano povezao je u Istru jedan miljar vune. Zacijelo su Istrani bili i paruni Bortolo Benvestio i Mattio Fabris koji su tada iz Zadra u istarske luke povezli određenu količinu maslinova ulja odnosno 300 komada sira.⁹² Nekoliko drugih istarskih brodara svračalo je praznih brodova.

Sljedeće vijesti o takvim vezama datiraju s kraja XVIII. stoljeća. Naime, godine 1774. spominje se Matija Perković iz Rovinja kao zapovjednik jedrenjaka u vlasništvu Zadrana Paola Pinellija.⁹³ Perković je tu dužnost obnašao narednih nekoliko godina, dok vlasnik nije otuđio svoj brod. Nadalje, rovinjski paruni Francesco i Domenico

⁸⁶ N. ČOLAK, *Brodovlasnici zadarske komune između Karlovačkog i Požarevačkog mira*, Pomorski zbornik, knj. 3, Zadar 1965, 801.

⁸⁷ Isto, 802.

⁸⁸ N. ČOLAK, *Pomorstvo zadarske komune od dolaska Hrvata na Jadran do pada Mletačke Republike*, PZ, Zagreb 1962, sv. 2, 1587.

⁸⁹ N. ČOLAK, *Armatori del comune di Zadar fra la pace di Pozarevac e la missione dei sindici inquisitori (1718-1751)*, Archivio veneto, ser. V, vol. XCVI, Venecija 1972, 95.

⁹⁰ Isto, 103-104.

⁹¹ Isto, 104, 106.

⁹² Isto, 106.

⁹³ N. ČOLAK, *Pomorstvo zadarske komune...*, n. dj., str. 1591.

Salata su 1788. odnosno 1789. svojim brodovima (bracera, trabakul) iz Zadra otišli u Jakin, bez označenog tereta, jamačno prazni.⁹⁴ Prije toga, u ljeto 1787, parun Nicolò Cabrin svojom je bracerom iz Zadra u Senigalliu vozio putnike koji su išli na tamošnji sajam.⁹⁵ Malo zatim, parun Luigi Rismondo na isto je odredište povezo 20 miljara nečiste vune, a parun Giacomo Quarantotto je ovamo prispio prazna broda, te jamačno negdje odvezo ovdašnji teret.⁹⁶

VIII.

Osim navedenog treba navesti još nekoliko podataka u svezi s ovim predmetom. Naime, zna se da je preko Omiša u trećem desetljeću XVIII. st. u mletačku Istru odlazila određena količina žita, kada je tamo, čini se, bilo najpotrebnije.⁹⁷ Ono zacijelo nije bilo domaće, nego bosanske provenijencije. Nadalje, zasigurno su istarski brodari tada dospijevali i u Split, makar u manjoj mjeri nego u druga mjesta. O tome govori i poznata činjenica da su u zadnjoj četvrtini XVIII. stoljeća neki od njih dolazili u Dalmaciju praznih brodova (A. Sbissà) ili s teretom crvenog luka (F. Benussi, D. Rocco) ili s putnicima (Bortolo Apollonio).⁹⁸ Navedeni podaci mletačke su provenijencije; više je nego sigurno da je sličnih slučajeva bilo znatno više, ali nam nedostatak ili nedostupnost izvora onemogućavaju nova saznanja u tom smislu.

Do osamdesetih godina neki su sinjski, trogirski i splitski trgovci odlazili osobno u Bosnu, ondje kupovali stoku za klanje, uglavnom volove, i potom ju preko krališta u Splitu i Trogiru odašiljali u Mletke i mletačku Istru. To se radilo uglavnom potajno, pa je dio te stoke odlazio u Jakin i Trst. Stoga su mletačke vlasti inzistirale da se ta stoka krca isključivo u Zadru, kako bi odatle bila legalno odvožena i na prava odredišta, u Mletke i Istru.⁹⁹ Neki pak tvrde da su otoci i dalmatinsko primorje tada svakodnevno trgovali s netom navedenim odredištima,¹⁰⁰ što je sasvim blizu istini i tadašnjoj plovdbeno-trgovačkoj situaciji na Jadranu.

IX.

Može se dakle reći da su pomorsko-trgovačke relacije između dalmatinskih luka i onih u Istri u XVII. st., uslijed nesigurnih prilika, bile jedva zamjetne, dok su u sljedećem stoljeću intenzivirane, zahvaljujući uspostavi mira na Jadranu. Malo je dalmatinskih brodara u mletačku Istru odvozilo svoj ili tuđi teret. Najviše su to radili istarski brodari koji su u Dalmaciju ponekad dovozili neku kolonijalnu i manufakturnu robu, te neophodne namirnice, a ovdje nabavljali znatne količine poljodjelskih

⁹⁴ N. ČOLAK, *Navigazione marittima fra i porti dalmato-istriani e i porti pontifici alla fine del Settecento*, Studi veneziani, XI, Venecija 1969, 593.

⁹⁵ Isto, 602.

⁹⁶ Isto, 596.

⁹⁷ PAZd, SGP, Sebastiana Vendramina (1729-1732), knj. III, l. 63.

⁹⁸ N. ČOLAK, *Navigazione marittima...*, n. dj., str. 589, 597, 599, 602.

⁹⁹ Državni arhiv u Veneciji (Archivio di Stato), Provveditori da terra e da mar, b. 656, Izvještaj gen. providura A. Dieda od 18. III. 1790; PAZd, SZK, Zorza Loredana (1780-1782), knj. IV, l. 275-276; SGP, Angela Dieda (1790-1792), svež. III, poz. 1, br. 33.

¹⁰⁰ Državni arhiv u Veneciji (Archivio di Stato), Provveditori da terra e da mar, b. 657, Izvještaj gen. providura A. Dieda od 25. VIII. 1790.

proizvoda i sirovina, domaće ili strane provenijencije. Neki od istarskih brodara su tijekom XVIII. st. godišnje obavljali i nekoliko vožnji na relaciji između mnogih istočnojadranskih luka, što im je, držimo, donosilo obilatu dobit. Viškovi živežnih namirnica Dalmacije (žito, vino, rakija, ocat, soljena riba i dr.) bili su prava blagodat istarskom pučanstvu u razdobljima oskudice.

PRILOG

POPIS ISTARSKIH BRODARA ČIJI SE BRODOVI SPOMINJU U IZVORIMA

Vlasnik broda	Vrst broda	Matična luka	Godina prvog spominjanja
Giacomo Filipo	peota	Piran	1723.
Anzolo Biondo	trabakul	Rovinj	1732.
Nicolò Sponza	trabakul		1736.
Costantino Constantini	trabakul		1736.
Marco Biondo	trabakul	Rovinj	1735.
Antonio Capponi	trabakul		1736.
Silvestro Polonio	trabakul	Piran	1737.
Pavao Krilović	trabakul		1746.
Antonio Privileggi	bracera	Rovinj	1751.
Bartolo Fabri(s)	bracera	Kopar	1754.
Nicolò Davanzo	pjeleg	Rovinj	1754.
Giacomo Danelon	trabakul	Poreč	1756.
Iseppo Fachinetti	pjeleg	Rovinj	1757.
Pietro Rocco	bracera	Rovinj	1757.
Pietro Vidotto	bracera	Rovinj	1760.
Francesco Spero	pjeleg	Poreč	1766.
Michiel Sponza	bracera	Rovinj	1766.
Antonio Benussi	pjeleg	Rovinj	1766.
Rocco Strati(?)	pjeleg	Kopar	1767.
Dario Sbissà	bracera	Rovinj	1772.
Gusto Veggiani	bracera	Rovinj	1781.
Andrea Privileggi	bracera	Rovinj	1781.
Antonio Rocco	pjeleg	Rovinj	1781.
Martin Blesić	pjeleg	Rovinj	1781.
Anzolo Davanzo	pjeleg	Rovinj	1781.
Fiorin Caenazzo	bracera	Rovinj	1781.
Matteo Rocco	pjeleg	Rovinj	1783.
Nicolò Cabrin	bracera		1787.
Francesco Salata	bracera	Rovinj	1788.
Domenico Salata	trabakul	Rovinj	1789.

SUMMARY

A CONTRIBUTION TO THE KNOWLEDGE OF SEABORNE TRADE BETWEEN DALMATIA AND ISTRIA IN THE 17th AND 18th CENTURIES

The relationships between Dalmatia and Istria in the past have not been given much attention in our historiography. This is why the Author, as a specific contribution to this problem, tries to give as many details as possible on the subject of seaborne trade between these two Venetian possessions in the 17th and 18th centuries. Working on the research of seaborne trade in Dalmatia in the 18th century, making use of the extant export-import licenses, he came upon some sporadic data which shed some light upon these relations. The documents show, more or less, relations between Makarska, the Central Adriatic islands, as well as Šibenik, Zadar, Pag and other points in Dalmatia with ports in Istria. Dalmatia sold the majority of its agricultural surplus, that is: wine, vinegar, brandy and cattle, salted fish and some raw material (tar, iron) in Venetian Istria, buying there small quantities of white salt. Some Istrian shipowners/merchants sometimes offered colonial and other goods in Dalmatian ports. Documents seldom mention the types of ships used by Istrian shipowners to transport their own and other merchants' goods: they were usually small sailboats, between the types known as »brazzera« and »trabaccolo«, designed exclusively for short-range coastal navigation.

RIASSUNTO

APPORTO ALLA CONOSCENZA DEI LEGAMI COMMERCIALI FRA LA DALMAZIA E L'ISTRIA NEL DICIASSETTESIMO E DICIOTTESIMO SECOLO

Nella nostra storiografia finora non è stata dedicata sufficiente attenzione ai legami fra l'Istria e la Dalmazia esistenti nel passato. Perciò, in questo lavoro, come contributo storico al problema, l'autore cerca di portare alla luce il maggior numero possibile di particolari sui rapporti marittimo-commerciali dei due possedimenti veneti nel diciassettesimo e diciottesimo secolo. Valendosi del materiale relativo alle licenze di esportazione e importazione, l'autore è pervenuto a determinati dati, sia pure sporadici, che in qualche modo chiariscono detti rapporti. Le suddette licenze presentano più o meno tali rapporti tra Makarska, le isole della Dalmazia centrale, Sebenico, Zara, Pago e altre località della Dalmazia, con i porti dell'Istria. La Dalmazia vendeva all'Istria veneta la maggior parte delle proprie eccedenze di prodotti agricoli, quali: vino, aceto, grappa, bestiame, pesce salato ed altre materie prime (catrame, ferro), mentre vi acquistava minori quantità di sale bianco. Alcuni navigatori commercianti dell'Istria potevano acquistare nei porti dalmati prodotti coloniali ed altra merce. Le fonti parlano raramente di tipo di imbarcazioni usate per il trasporto di carichi, propri e altri, dei navigatori istriani. Si trattava in prevalenza di piccoli velieri della grandezza di brazere e trabaccoli destinati esclusivamente alla navigazione costiera.